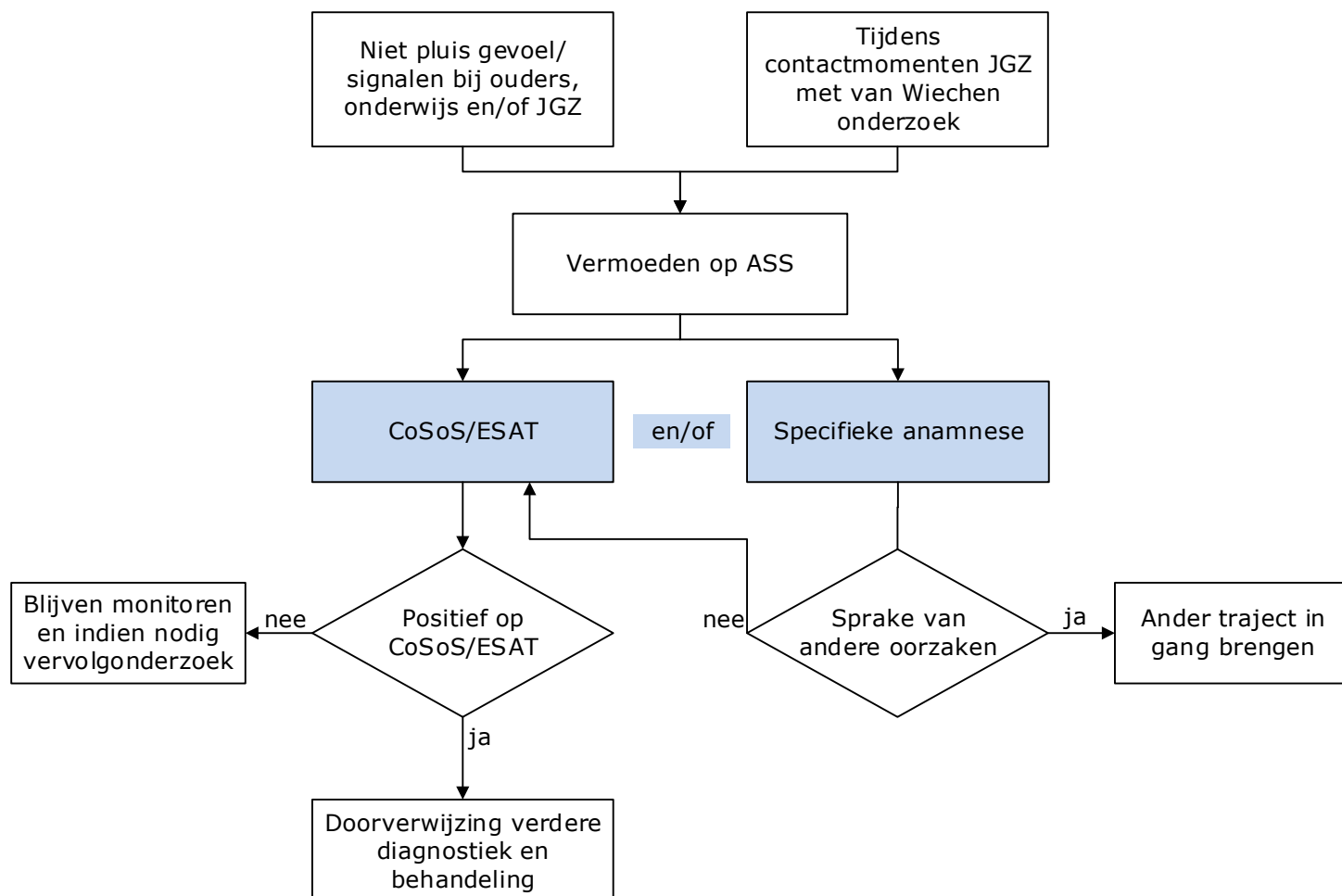

Stroomschema ASS bij kinderen 0 – 4 jaar
Signalering, begeleiding en toeleiding naar diagnostiek en behandeling

Aandachtspunten vroegsignalering

- Wees zelf accuraat geïnformeerd over vroege kenmerken van ASS.
- Raadpleeg ook andere bronnen rond het kind (bijvoorbeeld kinderopvang, de omgeving van de ouders).
- Zorg voor observaties in verschillende situaties.

Aandachtspunten contactmomenten

- Moment van signalering/erkenning ouders en professional ligt niet altijd gelijk. Professional kan niet sneller dan de ouder.
- Zorg voor ondersteuning in fase van ongerustheid en ook tijdens en na de diagnose.
- Geef adviezen over opvoeding.
- Neem zorgen van ouders serieus.
- Hulp alleen bij hulpvraag

Aandachtspunten zorgcoördinatie

- Tot aan de fase van doorverwijzing: coördinatie bij JGZ professional.
- Integrale vroeghulp en VTO.
- Neem voor ASS rol van Levensloopbegeleider: kunnen bijstaan bij levensovergangen en veranderingen naar nieuwe en oude situaties.
- Geef extra ondersteuning bij ouders met een beperking.
- Regie door bijvoorbeeld MEE (goed op de hoogte van behandelmogelijkheden en voorzieningen). Ook de levensloopbegeleider kan ouders helpen wegwijst te worden uit keuzes in begeleiding en behandeling.
- Organiseer coördinatie na verwijzing en aankomst bij hulpverlener/diagnostiek.
- Na diagnose stelt behandelaar een plan op en werkt samen met JGZ. JGZ professional: wees pro-actief in het verkrijgen van informatie van de behandelaar. De JGZ volgt het kind immers tot de volwassenheid.

Signaal voor ASS (Dietz, 2007)	Van Wiechenonderzoek (versie 2015) Kenmerken + instructie
Licht niet naar anderen	Kenmerk 30 LACHT TERUG (M) (8 weken = 2 maanden) dekt dit signaal volledig. Dit kenmerk wordt echter al op 8 weken afgenomen. Veel te vroeg om, bij een negatieve score, actie voor autisme onderzoek in gang te zetten. Zoals gebruikelijk bij een negatieve score: bij vervolgsconsulten herhalen en zo nodig verwijzen.
Reageert niet wanneer hij/zij wordt toegesproken	Kenmerk 35 REAGEERT OP MONDELING VERZOEK (M) (52 weken = 12 maanden). Voor dit kenmerk geldt hetzelfde als bij het vorige kenmerk.
Brabbelt niet	Kenmerk 34 BRABBELT BIJ ZIJN SPEL (M) (52 weken = 12 maanden). Voor dit kenmerk geldt hetzelfde als bij het vorige kenmerk.
Maakt geen gebaren (wijzen en zwaaien) - Imperatief wijzen -	Kenmerk 36 MAAKT COMMUNICATIEVE GEBAREN (voorheen was de titel van dit kenmerk: ZWAAIT DAG DAG). Bij een negatieve score op item 36: herhalen bij 15 maanden
Heeft geen interesse in andere mensen - Declaratief wijzen -	Kenmerk 11 DOET BLOKJE IN/UIT DOOS; tevens hierbij nagaan: BETREKT ANDEREN IN ZIJN ERVARINGEN (15 maanden) bevat belangrijke aanwijzingen voor mogelijke verstoringen in 'joint attention', een belangrijk signaal voor mogelijke ASS. Indien op dit onderdeel (dus op <i>het betrekken van anderen in zijn ervaringen</i>) negatief wordt gescoord: - kijk dan terug naar de hierboven genoemde eerder afgenomen kenmerken (30, 34, 35, 36). Indien één of meerdere hiervan ook negatief is: CoSoS/ESAT afnemen; - neem dit (negatieve score op <i>het betrekken van anderen in zijn ervaringen</i>) dan mee bij de kenmerken die hieronder worden genoemd. Indien (dus later in de ontwikkeling van het kind) één of meer van deze kenmerken (39, 41) ook negatief is: CoSoS/ESAT afnemen.
Maakt geen functioneel gebruik van woorden	Kenmerk 39 ZEGT 3 "WOORDEN" (M) (18 maanden = 1½ jaar). Hierbij geldt de afweging van de JGZ professional of er ook een andere oorzaak, met name een gehoorprobleem, kan zijn waarnaar eerst onderzoek moet plaatsvinden.
Gebruikt geen 2-woordzinnen (anders dan echolalie)	Kenmerk 41 ZEGT "ZINNEN" VAN 2 WOORDEN (M) (24 maanden - 2 jaar).
Elk verlies van taal of sociale vaardigheden op elke leeftijd	Geen apart kenmerk nodig, een min na een plus wordt altijd als alarmsignaal beoordeeld en actie/ nader onderzoek dient te worden ingezet.

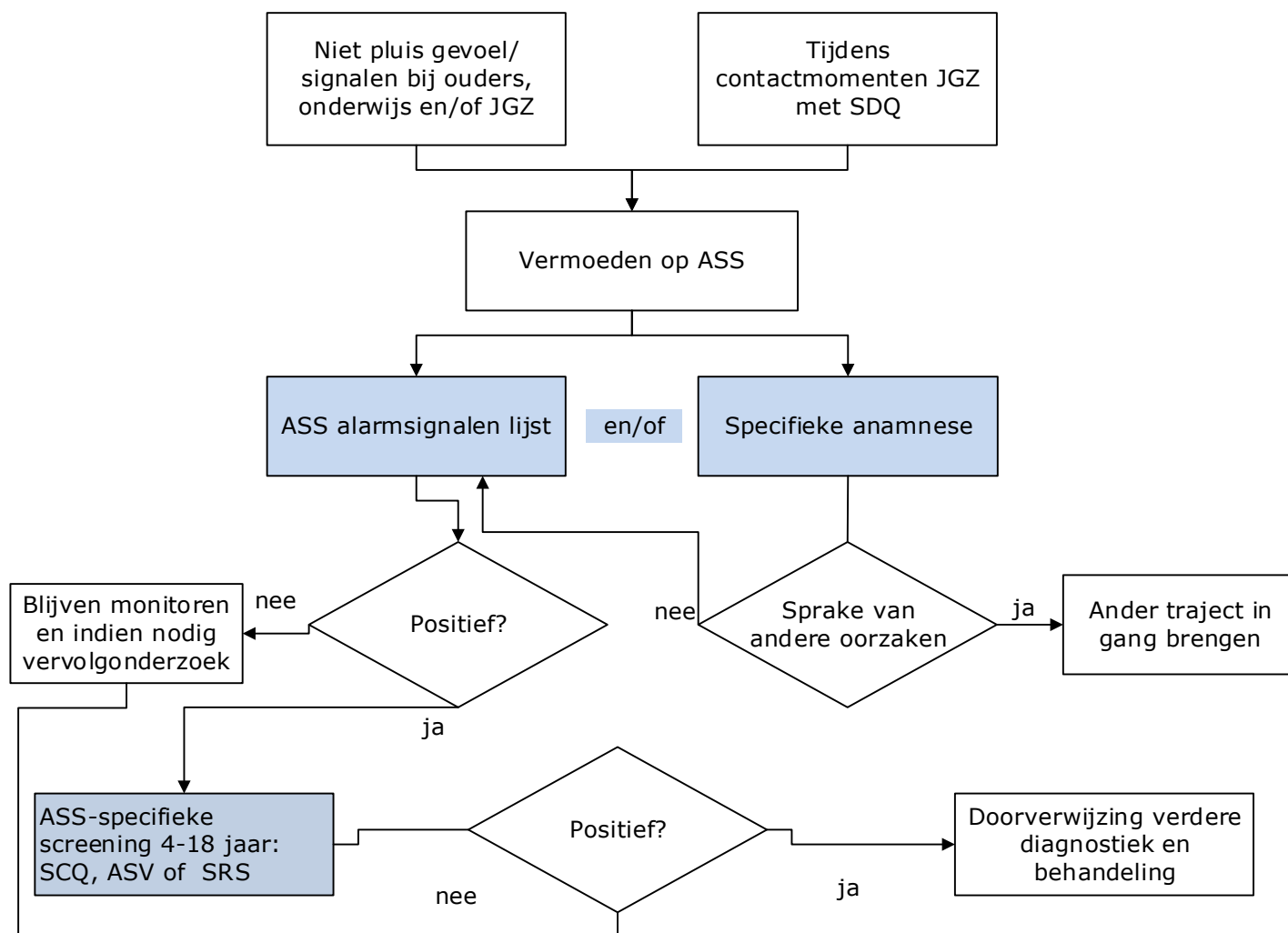
Instructie: Het signaal “Heeft geen interesse in andere mensen” is een zodanig belangrijk signaal dat dit centraal wordt gesteld voor detectie van de hoog-risico groep voor ASS via het Van Wiechenonderzoek. Scoort het bijbehorende Van Wiechen kenmerk 11 negatief op *het betrekken van anderen bij zijn ervaringen*, dan wordt teruggekeken naar andere signalen van ASS in de vroege ontwikkeling, en wordt het kenmerk meegenomen als kenmerken die betrekking hebben op spraak-taalontwikkeling aan bod komen.

CoSoS/ESAT

1	Is uw kind geïnteresseerd in verschillende speeltjes of voorwerpen en niet bijvoorbeeld alleen in auto's of knopjes?	O ja	O nee
2	Speelt uw kind op een gevarieerde manier met speeltjes of andere dingen (niet alleen in de mond nemen van speeltjes of ermee gooien)?	O ja	O nee
3	Wanneer uw kind zijn/haar gevoelens uit, bijvoorbeeld door huilen of lachen, is dat meestal op verwachte en gepaste momenten?	O ja	O nee
4	Reageert uw kind normaal op (zintuiglijke) prikkels als licht, kou, warmte, geluid, pijn of kietelen?	O ja	O nee
5	Is van het gezicht van uw kind af te lezen hoe hij/zij zich voelt?	O ja	O nee
6	Is het gemakkelijk oogcontact te krijgen met uw kind?	O ja	O nee
7	Als uw kind een tijdje alleen is, probeert hij/zij dan de aandacht te trekken door bijvoorbeeld te huilen of te roepen?	O ja	O nee
8	Maakt uw kind steeds dezelfde herhalende bewegingen zoals wiegen, hoofdbonken of draaiende bewegingen?	O ja	O nee
9	Geeft uw kind wel eens uit zichzelf een voorwerp aan een ander of laat hij/zij wel eens iets zien?	O ja	O nee
10	Toont uw kind belangstelling voor andere kinderen en volwassenen?	O ja	O nee
11	Houdt uw kind ervan om geknuffeld te worden?	O ja	O nee
12	Lacht uw kind gericht naar u of naar anderen?	O ja	O nee
13	Doet uw kind graag spelletjes met anderen zoals 'kiekeboe', 'paardje rijden', 'in het rond zwaaien'?	O ja	O nee
14	Reageert uw kind als er tegen hem/haar wordt gesproken, bijvoorbeeld met kijken, luisteren, lachen, woordjes of brabbelen?	O ja	O nee

Als er drie of meer items negatief beantwoord worden, is er sprake van een verhoogd risico op ASS bij het kind. Een 'ja' op vraag 8 moet als negatief antwoord worden beschouwd.

Stroomschema ASS bij kinderen 4 jaar en ouder
Signalering, begeleiding en toeleiding naar diagnostiek en behandeling

Aandachtspunten vroegsignalering

- Wees zelf accuraat geïnformeerd over vroege kenmerken van ASS.
- Raadpleeg ook andere bronnen rond het kind (bijvoorbeeld kinderopvang, de omgeving van de ouders).
- Zorg voor observaties in verschillende situaties.

Aandachtspunten contactmomenten

- Moment van signalering/erkenning ouders en professional ligt niet altijd gelijk. Professional kan niet sneller dan de ouder.
- Zorg voor ondersteuning in fase van ongerustheid en ook tijdens en na de diagnose.
- Geef adviezen over opvoeding.
- Neem zorgen van ouders serieus.
- Hulp alleen bij hulpvraag

Aandachtspunten zorgcoördinatie

- Tot aan de fase van doorverwijzing: coördinatie bij JGZ professional.
- Integrale vroeghulp en VTO.
- Neem de rol van Levensloopbegeleider: kunnen bijstaan bij levensovergangen en veranderingen naar nieuwe en oude situaties.
- Geef extra ondersteuning bij ouders met een beperking.
- Regie door bijvoorbeeld MEE (goed op de hoogte van behandelmogelijkheden en voorzieningen). Ook de levensloopbegeleider kan ouders helpen wegwijs te worden uit keuzes in begeleiding en behandeling.
- Organiseer coördinatie na verwijzing en aankomst bij hulpverlener/diagnostiek.
- Na diagnose stelt behandelaar een plan op en werkt samen met JGZ. JGZ professional: wees pro-actief in het verkrijgen van informatie van de behandelaar. De JGZ volgt het kind immers tot de volwassenheid.

ASS alarmsignalen lijst 4-18 jaar¹

Items gebaseerd op informatie van de ouder en/of observatie. Wanneer deze informatie niet overeenstemt, wordt gekozen voor een middenscore (soms/in enige mate).

- Is er mogelijk sprake van visuele beperkingen?
- Is er mogelijk sprake van auditieve beperkingen?
- Hoe is de vroege ontwikkeling verlopen (aanwijzingen voor stagnaties, minder vanzelfsprekend verloop/ sprongsgewijze ontwikkeling?)
- Is er sprake van familiale belasting voor autisme?

Sociale interactie

1. Is het gemakkelijk om oogcontact te krijgen met uw kind?	Ja	soms	nee
2. Is uw kind in staat om vriendschappen met leeftijdgenoten aan te gaan en te onderhouden?	Ja	soms	nee
3. Heeft hij/zij oog voor de gevoelens van anderen?	Ja	soms	nee

Communicatie

4. Is uw kind in staat om een over-en-weer gesprekje te onderhouden (ook over andere onderwerpen dan puur zijn/haar eigen interesses?)	Ja	soms	nee
5. Gebruikt en begrijpt uw kind humor?	Ja	soms	nee
6. Bestaan er bijzonderheden op het gebied van taal (minimaal 1)			
0 Neemt dingen vaak letterlijk (b.v. "pak je jas" en het kind pakt de jas zonder deze aan te doen)			
0 Ouwelijk taalgebruik/ boekentaal			
0 Echolalie (papegaaien)/ standaardzinnnetjes			
0 Praat over zichzelf in de derde persoon			
0 Ondersteunt communicatie weinig door gebaren			
Zo ja, hoe vaak komt dit voor?		Vaak	soms
niet/nauwelijks			
7. Heeft hij/zij begrip van spreekwoorden en gezegdes	Vaak	soms	
niet/nauwelijks			

Stereotypieën

8. Heeft uw kind beperkte interessegebieden? (b.v. alleen geïnteresseerd in dino's of computers)	Ja	in enige mate	nee
9. Kan hij/zij fantasievol spelen?	Ja	in enige mate	nee
10. Verliest zich in fantasiespel?	Ja	in enige mate	nee
11. Houdt hij/zij vast aan rituelen (doet dingen steeds in dezelfde volgorde)			
12. Houdt zich sterk vast aan regels	Ja	in enige mate	nee
13. Kan moeilijk omgaan met veranderingen	Ja	in enige mate	nee

¹ Claudine Dietz en Ina van Berckelaer, 22 mei 2013

Prikkelverwerking

14. Is er sprake van een opmerkelijke prikkelverwerking, dat wil zeggen is hij/zij opvallend over-of juist ondergevoelig voor bepaalde prikkels? Bijvoorbeeld ruikt aan alles, blijft in het tasten/bevoelen hangen, is zeer geïnteresseerd in lichtflitsen, bedekt steeds zijn oren bij harde geluiden.

- 0 auditief
- 0 visueel
- 0 geur
- 0 smaak
- 0 aanraking

	Ja	in enige mate	nee
15. Maakt hij/zij over het geheel genomen een leeftijdsadequate indruk?	Ja	in enige mate	nee

Scoringsregels ASS Alarmsignalen lijst 4-18 jaar

De lijst omvat 15 kenmerken verdeeld over de volgende vier gebieden die volgens de DSM 5 kenmerkend zijn

Criterium: A) Persisterende deficiënties in de sociale communicatie en sociale interactie in uiteenlopende situaties

- 1) sociale interactie
- 2) communicatie

Criterium B) Beperkte repetitieve gedragspatronen, interesses of activiteiten (3 en 4).

- 3) stereotypieën
- 4) prikkelverwerking).

Indien op deze lijst minimaal 2 negatieve scores worden behaald op de eerste twee gebieden, zowel één uit sociale interactie als één uit communicatie, en één of meerdere uit de volgende twee gebieden wordt een ASS screening sterk aanbevolen.

Als het slechts één kenmerk uit Criterium A betreft maar twee of meerdere uit Criterium B wordt screening een ASS screening geadviseerd.

Voor de leeftijdsgroep van 4-18 wordt de SCQ (Warreijn et al 2004) of ASV van Van der Ploeg en Scholte (2014) aanbevolen. Ook de SRS van Constatino (Nederlandstalige bewerking, Roeyers et al 2011) is een mogelijkheid, maar deze richt zich vooral op de sociale problematiek, zoals de naam van de test al aangeeft.